

Priorities in Mikvah Building

Leib Zalesch, DAT Minyan Tikkun Leil Shavuot 2016

A. Mikvah vs. Shul

(1) ישעיהו פרק מה פסוק יח

כִּי כֹה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יִצְרַר הָאָרֶץ וְעָשָׂה הוּא כּוֹנֵנָהּ. לֹא תִהְיֶה בְרָאָה; לְשַׁבֵּת יִצְרָה. אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד:

(2) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כז עמוד א

דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה, ולישא אשה, שמע מינה: תורה בתורה שפיר דמי. דלמא שאני תלמוד, שהתלמוד מביא לידי מעשה? אשה נמי – "לא תהו בראה; לשבת יצרה."

(3) שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנג סעיף ו

מוכרים בית הכנסת, וכן שאר דברים שבקדושה ואפילו ספר תורה, להספקת תלמידים או להשיא יתומים בדמיו.

(4) מגן אברהם סימן קנג סעיף קטן ט

להשיא יתומים בדמיו – והוא הדין יתומות (ר"מ אלשקר סי' מ"ב כ"ה), וכן נראה לי מוכח מדקאמר הגמרא הטעם משום "לא תהו בראה; לשבת יצרה", ולא קאמר משום "פרו ורבו" – אלא ד"פרו ורבו" לא שייך באשה, מה שאין כן "לשבת יצרה" ...

(5) שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רע סעיף א

מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה ... ואפילו למכור ישן כדי לקנות חדש, אסור. אבל ללמוד תורה או לישא אשה, מותר למכור, אם אין לו דבר אחר למכור.

(6) שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן מב

(A) באור המקור שבנין מקוה קודם לבנין בית הכנסת, כ"א כסלו תש"כ. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר יחיאל הלוי עלבום שליט"א.
(B) הנה בדבר בנין מקוה שקודם לבנין בית הכנסת, ודאי פשוט אף אם אין לחוש חס ושלום לתקלה, כי הרי יהיה בזה מניעת פריה ורביה ו"שבת", וגם לעשות שלום בין איש לאשתו, שבשביל כל אחד מהם הוא קודם.
(C) וגם שצריך למכור אף ספר תורה, וכל שכן בית הכנסת, בשביל זה. דבשביל פריה ורביה ו"שבת", הא מפורש במגילה דף כ"ז, שמוכרין ספר תורה לישא אשה, מטעם "לא תהו בראה; לשבת יצרה", ואף שכבר קיים פריה ורביה, כתב הבית שלמה אבן העזר סימן א' סעיף קטן ב' שמוכרין ספר תורה, מדנקט קרא ד"שבת", ולא קרא דפרו ורבו, וכן הוא להמגן אברהם אורח חיים סימן קנ"ג סעיף קטן ט', עיין במחצית השקל שם, וטעם זה דפריה ורביה ו"שבת" – הא ישנו גם בבנין מקוה עוד ביותר, שהוא לכל הנשים שבעיר!

(D) ואף אם יכולין ליסע למקום רחוק שיש שם מקוה, ודאי בעיר נמצאות הרבה נשים שלא יוכלו לילך למרחוק, ובשבתות וימים טובים יהיו אסורות, שבאים מזה למניעה מפריה ורביה ו"שבת".
(E) ולהחלקת מחוקק סעיף קטן י' שם אבן העזר סימן א', הא מוכרין ספר תורה גם בשביל האיסור לעמוד לאדם בלא אשה מחשש הרהורי עברה, שזה ודאי יש לחוש כשהמקוה היא ברחוק מקום, שתאחר הרבה ימים בשביל זה מצד אונס ומצד שבתות וימים טובים!
(F) אך, למכור בית הכנסת שכבר בנוי – אף שרשאי מדינא מכל שכן מספר תורה – חמירא מספר תורה לענין שצריכין להשתדל בכל הכחות שלא למכור, כדאיתא באורח חיים סימן קנ"ג סעיף י"ג לענין פדיון שבוים, והוא הדין ללמד תורה ולישא אשה, והוא מבבא בתרא דף ג', מטעם דדירתיה דאינש

לא מזבני, וספר תורה מוכרין, **דלא שייך טעם זה**, ומפורש כן בט"ז אורח חיים סימן קנ"ג סעיף קטן ב, וש"ך סעיף קטן א' ביורה דעה סימן רנ"ב עיין שם. **אבל אם אי אפשר להשיג מעות אחרים, צריך למכור גם בית הכנסת בשביל מקוה**, כדאיתא במחצית השקל אורח חיים סימן קנ"ג סעיף קטן ל"ב, בבאור דברי המגן אברהם לענין פ"ש והוא הדין לענין לישא אשה וכל שכן לענין מקוה.

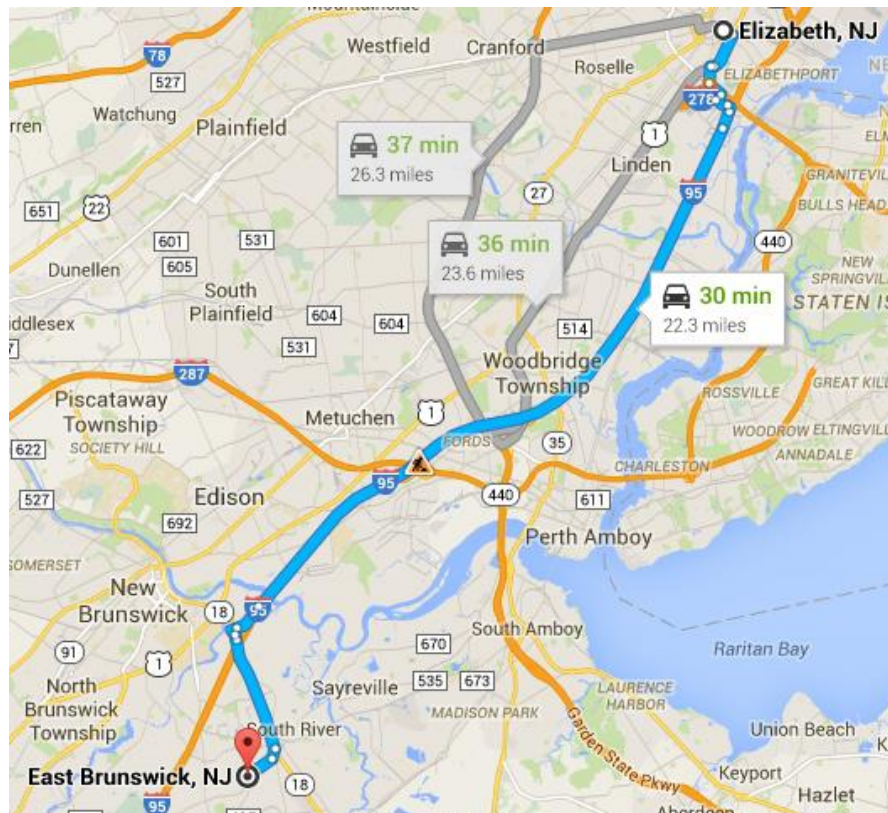
(G) **ואם כן, כל שכן לענין קדימה, שעדיין לא בנו הבית הכנסת, שצריכין תחלה לבנות מקוה.**

(H) **ובשביל לעשות שלום בין איש לאשתו**, כבר בארתי בספרי אגרות משה בריש סימן נ"א, לענין לעשות מקוה בחדר בית הכנסת שנעשה להתפלל שם, שאם ליכא מקום אחר, שמותרין, מהא דהתירה תורה למחות שמו הגדול שנכתב בקדושה – שהוא יותר זלזול בכבוד ה' והוא איסור חמור מדאורייתא – כדי לעשות שלום בין איש לאשתו; והוא קל וחומר גמור. וליכא למידחי דהתם הכשרו בכך, דהרי אחיתופל למד מזה שמותר למיכתב שם אחספא ומישדא בתהומא במכות דף י"א, ור' יהודה למד להתיר זלזול בכבוד תלמידי חכמים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו בנדרים דף ס"ו עיין שם בספרי. ואם כן, כל שכן להקדים בנין המקוה בשביל זה, לבד נמי שצריכין, ומניעת תשמיש אף לזמן נחשב חסרון שלום, כדאיתא בחולין דף קמ"א, וכל שכן שאיכא כולו. והם כבר מקורים גדולים לדין זה הפשוט. וכל שכן כשיש לחוש לתקלה ליכשל באיסור נדה ובאביזריהו, חס ושלום, ואין מה לפקפק בזה. והנני ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

B. Mikvah vs. School

7) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קטו

- (A) בענין התעסקות לייסד בעיר **ישיבה ללמד לתנוקות של בית רבן ולבנות מקוה, מה קודם?**
- (B) כ"ח שבט תשכ"ט. מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר פסח ריימאן שליט"א, הרב **דבראנזוויק** (Brunswick).
- (C) ובדבר הנידון **מי קודם** להתעסק עבודה בעיר – **אם לקיים ישיבה ללמד תנוקות של בית רבן** תורת ה' יתברך, קדים, מחמת שבלא זה, חס ושלום, יתחנכו בבתי ספר של המדינה, שהוא ללא תורה וללא מצות וללא דרך ארץ; **או מקוה קדים**, שלא להכשל חס ושלום באיסור כרת.
- (D) הרי הוא פשוט, שבמקום שיש מקואות כשרות **לא רחוק מהעיר**, כהא דעליזאבעט (Elizabeth), שהיא סמוכה לבראנזוויק שיש שם מקוה כשרה,

שהצורך לבנות מקוה בבראנזוויק הוא בשביל לילי שבתות וימים טובים – אין להחשיב זה למכשול, דבשביל לילה אחת, ואף שתי לילות, אין לחוש לשומרי תורה שיכשלו באיסור החמור דכרת. ונידון הישיבה הוא בקיומה, ליכא שום ספק ושום נידון כלל בזה דענין הישיבה קדים.

(E) ואם נידון הישיבה אינו בקיומה, שהיא כבר מתקיימת ועומדת, אך שהוא בענין להקל על המתעסקים מעט – ונמצא שענין המקוה הוא יותר נחוץ, דעל כל פנים, אף שאין לחוש למכשול, יש להקדים לדבר מצוה. ולפעמים רחוקים נוגע זה גם לפריה ורביה, שיש מיעוט קטן דנשים שזמן העיבור שלהן מצומצם, ולאחדים יש לחוש להרהור שיצא חס ושלום זרע לבטלה על ידי זה, יש להיות המקוה קדים.

(F) ואם החששות שוין, הישיבה קדים, משום שהחשש שיתמעטו תלמידים הוא חשש שיעברו על כל מצות התורה החמורות ביותר, כמו שבת וגם כפירה חס ושלום בה' ובתורתו, שלזה יש לחוש יותר. ועיין באורח חיים סימן ש"ו סעיף י"ד ובית יוסף ובמגן אברהם סעיף קטן כ"ח כ"ט לענין הצלה מאיסורים, ומשם יש ללמוד מכל שכן לענין השתדלות והתעסקות, שיש להתעסק קודם בדבר ישיבה שהוא במדינה זו הצלה מכפירה ומכל איסורין שבתורה, לא רק על אלו הילדים, אלא גם לדורות הבאים, שלכן ברוב הפעמים הישיבה קדים.

(G) ורק אם להישיבה אין שום חשש כלל, ולהמקוה יש חששות, המקוה קדים. וכבוד תורתו הרב, שהוא רב העיר, ועליו מוטל לראות בכל צרכי העיר, צריך להחליט כשצריכין לעשות גביית ממון עבור הישיבה, וגביית ממון עבור מקוה, איך הוא העובדא לפי מה שכתבתי, וכפי שיחליט ויורה לעשות הוא נאמן, וכן יצטרכו לעשות.

ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

C. Women's vs. Men's Mikvah

(8) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כב עמוד א-עמוד ב

(A) ... עזרא תקן טבילה לבעלי קריין ...
 (B) ... שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים. אמר רבי ינאי: שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה, וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו. אמר רבי יהושע בן לוי: מה טיבן של טובלי שחרין? – מה טיבן?! הא איהו דאמר: בעל קרי אסור בדברי תורה! ...
 (C) ... כי אתא זעירי, אמר: בטלוח לטבילותא, ואמרי לה: בטלוח לנטילותא. מאן דאמר בטלוח לטבילותא – כרבי יהודה בן בתירא (= אין דברי תורה מקבלין טומאה). מאן דאמר בטלוח לנטילותא – כי הא דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא.

(9) רי"ף מסכת ברכות דף יג עמוד ב (=הרא"ש)

איכא מאן דאמר, האי דאמרי "בטלוח לטבילותא", בין לדברי תורה, בין לתפילה. ואיכא מאן דאמר, הני מילי לדברי תורה, אבל לתפלה – צריך טבילה. ולא טבילה דוקא, אלא רחיצה בט' קבין. וכתב רבינו האי גאון זצ"ל, כיון דגמרא ליכא בהא מילתא, נקוט מנהג כל ישראל שכל בעלי קריין, אף על פי שאין להם מים, אין מתפללין עד שירחצו:

(10) שו"ת עין יצחק חלק א - אורח חיים סימן ב

(A) ... וגם בשלטי גבורים ברכות שם כתב בזה הלשון, דנהגו העם שלא לטבול, הן לתורה והן לתפלה וברכות, ולא מיחו חכמים במנהג זה, אלא הניחו העם כמנהגם, אף על פי שנהגו שלא כהלכה, כמבואר בקונטרס הראיות עד כאן לשון השלטי גבורים – אלמא דכתב דמנהג זה הוא שלא כהלכה.
 (B) וגם הרבינו יונה כתב שם שהתפלה מקובלת יותר עם הטבילה לדברי הכל.

(11) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן צ

(A) יום ג' כ"ז אייר תש"ל. מע"כ ידידי הרבנים הגאונים יושבי על מדין בועד הלכה של עניני מקואות בדעטראיט (Detroit) ...
 (B) הנה בדבר המקוה החדשה שנבנה מחדש שיש שם שתי מקואות לטבילה על צד ההדור לפי ההלכה, וגם על צד ההדור בעניני הנקיון והיופי, שלא יהיה מקום טענה להיצר להחליש אף לנשים

שאננות הרצון לקיים מצות ה' יתברך, והותנה שיהיה זה רק לנשים לבד, ובעד טבילת אנשים רק בערב ראש השנה וערב יום הכפורים לבד. אבל האיש גם הרבה אנשים שרוצים לקיים טבילת תקנת עזרא גם בכל השנה לתפלה, כדעת הרי"ף ודעימיה.

(C) ... והנה אם היה הנידון באופן שאם לא יניחו אנשים לטבול במקוה החדשה לא יהיה שום מקום לאנשים לטבול, היה זה תלוי איך הוא הידיעה שהנשים אין רוצות לטבול במקוה שגם אנשים טובלין, דאם הוא רק מהשערה (conjecture) בעלמא, כהא דעובדא דנשאל ה"שואל ומשיב" בחלק א' דמהדורא תליתאה סימן קכ"ג, שהד"ר באמבערגער מסברת עצמו רצה לחשוש פן על ידי זה שבאים אנשים לא ירצו הנשים השאננות לבא למקוה – שעל ידי זה השיב שאין לחוש לזה, כדחזינן שגם נשי דידן מפונקות, ואין פוצה פה מלומר שעל ידי זה שאנשים הולכים ימנעו הנשים מלבא, וחלילה חלילה מלומר או להרהר זאת, ותואנה הוא מבקש! ואלו הנשים הרשעיות אינן רוצים ללכת אף שלא יבואו האנשים, עיין שם וזה ברור. אבל אם הוא ממה שאמרו הנשים בעצמן שאין רוצות ללכת למקוה שאנשים ילכו שם, שאף שאפשר שאין רוצות ילכו בעל כרחם משום שנשים כשרות הן ולא יעברו על איסור כרת, מכל מקום כיון ששומעין מהם שהוא נגד רצונם, שממילא הוא נסיון להן, שיש ממילא גם לחוש, שמא לא יוכלו לעמוד בנסיון. דהא תקינו אנשי כנסת הגדולה להתפלל אף לכשרים ביותר, "אל תביאנו לידי נסיון" בברכת "המעביר שנה" ובסנהדרין דף ק"ז אמר רב יהודה אמר רב, "לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון" ...

(D) הרי חזינן מהגמרא דנקיין הוא נסיון גדול, שלכן ודאי יש לחוש לשמא לא תלך איזו אשה כששמעו מהנשים שאמרו שהליכת אנשים לטבול הוא חסרון בהנקיין, ובכהאי גוונא משמע מתשובת שו"מ שהיה הדין שלא להניח לאנשים לטבול שם. ונמצא שבעובדא זו שהנשים אומרות שאין רוצות שאנשים ילכו לטבול שם, משום דמחשבות זה לחוסר נקיין ומאוס להם, יש להן רשות למונעם לדעת שו"מ. והוא כמעט מפורש בתשובת עין יצחק חלק אורח חיים סימן ב', שכתב שצריכין לתקן מקוה לאנשים לבד כדי שיהיה מקוה יפה ונקיה לנשים לבדן, אך אולי עד שיתקנו מקוה לאנשים סובר העין יצחק דאין יכולין למנוע את האנשים מלטבול במקוה, וכדמשמע קצת מלשון "כדי שיהיה מקוה יפה ונקיה לנשים לבדן", דלשון זה משמע שעד שיתקנו מקוה לאנשים לבד, לא תהיה המקוה של הנשים יפה ונקיה לנשים לבד. אבל יותר מסתבר שלא דק בלישניה כל כך, דהא לא הזכיר בכל תשובתו בנידון זה, ואם כן יש לנו לפרש דבריו רק כפי המפורש, שכל דינו הוא להצריך לתקן מקוה גם בעד אנשים. ולא יאמרו שכיון שבטלה תקנת עזרא, אין צורך לתקן מקוה לאנשים כלל, שבזה פסק דלא לו שנהגו ליזהר בטבילת מקוה בשביל תקנת עזרא, אין להקל להם כלל, וממילא מחוייבין לתקן מקוה לאנשים. אבל כל זמן שלא תיקנו, יש לנשים רשות למנוע את האנשים מלטבול שם, כמו שמשמע שסובר כן גם השואל ומשיב ...

(E) אבל לאידך גיסא, הא גם צד השני רוצה שיתקנו מקוה לאנשים, אך במקום אחר, מאחר שהנשים אינן רוצות שיעשו להאנשים במקום זה אף שהוא בלא טעם, לא מובן גם לאידך גיסא מאי טעמא רוצה צד הראשון שיעשו מקוה להאנשים דוקא במקום זה, והלא כיון שעל כל פנים, כיון שבמקום זה הוא שלא ברצון הנשים, הרי יבא לידי מחלוקת על ידי זה, הלא יותר טוב לעשות עבור האנשים במקום אחר שגדול השלום. אך אפשר הוא בשביל להפחית בהוצאת ממון, דכשיעשו במקום אחר יעלה זה להוצאה יותר גדולה, שיצטרכו לשכור איש מיוחד שישגיח על המקוה שם, לנקותה ולחממה ...

(F) ועד שיתקנו כראוי המקוה להאנשים, יש למנוע את האנשים מלטבול במקוואות שטובלות הנשים, מאחר שהנשים מוחות בזה, מטעם דסוברות שהוא חסרון לנקיות, שמקפידות על זה, והוא לכולי עלמא עלמא גם להשו"מ ולהעין יצחק כדכתבתי. ובפרט שבדעטראיט איכא עוד שתי מקוואות בשני בתי כנסיות שברור שניחו לכל מי שירצה מאנשים לטבול במקוואותיהם ובעד תשלומין ודאי יניחו, ואף שהם במקומות רחוקים מעט, אין קפידא כל כך מלטבול שם ולא שייך כלל לדון בזה ...

(G) ופשוט לעניות דעתי, שאף אלו שאין נזהרין בטבילת תקנת עזרא, מחוייבין לעזור לבנין מקוה עבור טבילת האנשים, משום דודאי יש להחשיב גם מקוה דאנשים מצרכי העיר, מאחר שהוא דבר הראוי ליזהר בזה אף שאינו חובה, שאין לך צורך גדול מזה שכל מי שירצה לקיים כל מילי מעלייתא ומילי דחסידותא שיוכל לקיים. והנני ידים דורש שלומם וטובתם כל הימים.

משה פיינשטיין